

Notes i Comentarís

PARÀBOLA: RECORDS, AMORS I ALTRES COSES¹

Joan FERNÁNDEZ CURSACH
IES Pere Ibarra (Elx)

11 de novembre de 1999

Benvolguda Carme,

La teva esperada i desitjada carta m'arriba, com sempre, en el moment més oportú. Gràcies. Admire la teua capacitat de treball i de concentració tant com la teua imaginació. Les teues cartes m'obliguen a tornar al treball. Esperava notícies teues, però amb les teues línies el que fas és plantejar-me molts problemes sobre l'ensenyament, l'aprenentatge, l'educació, la història local, etc. Problemes que he de pensar un poc. Més endavant t'escriuré llarg. Avui no t'envie una carta sinó unes ràpides reflexions.

Lamente (la veritat que no massa) que no ens posem d'acord sobre el concepte *ensenyar*. Com saps, he passat moltes vesprades senceres tractant llargament de comprendre el que diuen els grans mestres sobre el tema. Sacsejat d'ací d'allà sobre un tèrbol mar pels tortuosos corrents de la pedagogia, he viscut aquests últims anys en el món de l'esperit, intentant que ciència i art, és a dir, història i pedagogia, confluïren en sostinguda harmonia. He viscut obert a cada influència de tanta bellesa.

Benvolguda Carme, recordes aquell poema que et vaig enviar: "El jardín del amor"? Allí on havia d'haver verdor, havien construït una capella; i allí on flors devien créixer, hi havia sepulcres i làpides; i sacerdots d'hàbit negre passejaven enllaçant amb esbarzers les meues alegries i anhels.

¹ Text llegit pel seu autor en l'acte de presentació del llibre *Documents Per a la història d'Elx*, el 24 de novembre 1999 al Saló de Plens de l'Ajuntament d'Elx.

Què és ensenyar?

Ensenyar és reunir-se dues o més persones, quan la intenció de com a mínim una d'elles és que les altres, com a resultat de la trobada, facen més, sàpien més o siguen més. Tant tu com jo, sabem que assumir aquesta idea, que comprèn multitud de defectes, virtuts i activitats, comporta risc. I en açò estàvem d'acord, que ensenyar és realment una activitat subversiva, encara que normalment se subverteix l'alumne, no el sistema.

En una cosa tens tota la raó: quan dius que l'escola és un lloc on l'educador i qui ha d'ésser educat estan ambdós aprenent. Aquest és el fet fonamental de l'escola: APRENDRE. En l'acció d'aprendre, no existeix ni qui ensenya ni l'ensenyat, sols existeix aprendre.

Què és aprendre? Probablement, benvolguda Carme, la major part de nosaltres ni tan sols s'ha formulat aquesta pregunta, o si ens l'hem formulada, la nostra resposta prové de la tradició, que és coneixement acumulat. Això és el que s'està ensenyant en les nostres escoles, instituts i universitats. Tingues ben present, tanmateix, que allò que es coneix contribueix a crear una rutina. I hom roman en aquest pensament rutinari perquè hi troba seguretat. Aprendre és, en la meua opinió, observació pura, no solament de les coses externes sinó també d'allò que passa internament. Aprendre és observar sense observador.

L'última vegada que ens vàrem veure (han passat ja cinc anys!) parlàrem sobre una de les condicions bàsiques del fet d'aprendre: l'oci. Entenc per oci una ment que disposa de temps per a observar, per a escoltar, per a veure clarament. Moltes vegades no aprenem ni comprenem les coses perquè tenim inútilment plena la nostra ment. Per a aprendre, avui més que mai, es requereix oci i silenci; es requereix una atmosfera de tranquil·litat i repòs; i és únicament en aquest estat que la ment pot aprendre, no solament ciència, història, matemàtica, sinó també sobre un mateix. Tot el contrari és el negoci, que tant abunda en els nostres centres docents, en la política, en l'església, en tota la societat.

Tots els grans mestres (perdona'm per recordar-te'ls: Sòcrates, Plató, Leonardo, Pestalozzi, Gibran Jalil, Freinet, Ferrer i Guàrdia, Altamira, Ausubel, Novak, Paz, Pessoa, Picasso, Piaget, Carr, Elliot...) sempre han dit que l'ull és la finestra de l'ànima, canal principal pel qual el seny té coneixement complet i detallat de les infinites obres de la natura. És precís saber veure. Gens fàcil. Mirar no és veure. Es mira i es reben les impressions; es veu quan la intel·ligència les organitza. Com més sigues més veuràs. El que veiem no és el que veiem, sinó el que som. Això és l'autèntica pedagogia: saber mirar i veure.

Hi ha una altra manera de treballar? Per a mi no. Els que creuen que l'ensenyament és únicament programar objectius, continguts i activitats (els nous déus de l'Olimp pedagògic) van equivocats. Saber veure, si.

Però amb els ulls de la veracitat, la força i la senzillesa. No podem oblidar, benvolguda Carme, que siga el que siga el que s'ensenyi, s'ensenyi la pròpia personalitat. Ensenyar no és programar un ordinador. No consisteix a introduir un disc en el cervell de les persones. Es pot portar als alumnes a la font del coneixement, però no se'ls pot obligar a beure. La professió docent (entenc el teu desencant i el teu patiment) ja no pot reduir-se al coneixement de la disciplina i al control dels resultats. Es requereix de part del docent recrear la cultura, i no sols transmetre-la o imposar-la. Per fer això es requereix temps, però no oblides que fins i tot l'aigua tarda en ser digerida.

Em dius que et falta temps. A tothom li falta temps. És una moda. Mira, estimada Carme:

El temps penja de múltiples agulles.

(diu Miquel Martí i Pol)

La primera és d'or; la segona de plata;

la tercera, de llauna; i les altres, no ho sé.

*Sols sé que hi ha més temps entre l'albada i l'ocàs
del que un home ordinari pot gastar.*

Mira que el temps no t'enganyi.

No estaré d'acord amb el que et vaig a dir, però tinc la necessitat de dir-t'ho: no existeix major obstacle per a gaudir a l'aula que la nostra repugnància a desposseir-nos de costums i prejudicis. Hauríem d'entrar cada dia a l'aula com si fóra la primera vegada, amb una actitud de sorpresa. Qui passa llargues hores tedioses repetint els mateixos gestos i les mateixes paraules sense que esdevinga res de nou que li airege el seu tarannà, li canvie els humors o li regire les idees, entra lent i segur en un estat de desànim, de sequedat, com en una mala digestió. Tu ho saps.

He passat tardes senceres mirant com les ones de la mar gaudien colpejant les roques; altres vegades, bona part de les nits tractant llargament com trobar el camí per desposseir-me de tants prejudicis. T'assegure, estimada Carme, que quan el vaig trobar (ho recorde: era una nit de diumenge), va ser una de les alegries de la meua vida, que ni l'aplaudiment ni (no cal dir-ho) els diners tenen res a oferir-me comparable als plaers de l'ensenyament i de l'educació.

Acabe agraint-te el que m'escrivies, i fins i tot subratlles, en les últimes línies de la teua carta. Ho torne a recordar: avui s'aprén per aprovar i oblidar. En la societat de mercat, els resultats acadèmics es converteixen en mercaderies, que es valoren aquí i ara, encara que siguin solament aparences i amaguen un enorme buit i una absència d'aprenentatge rellevant. És una llàstima que cada vegada més penetra en els nostres centres l'obsessió i el culte a l'eficiència aparent i a curt termini.

Estimada Carme, córrer per a no arribar a la satisfacció i perdre la bellesa dels llocs del camí és, en la meua opinió, una actitud estúpida.

Tinc molts desitjos de veure't i de parlar amb tu.

Salutacions afectuoses per als teus fills. I per a tu, la meua amistat i una abraçada.

PD.

Fa uns quants dies vaig assistir, per invitació de l'alcalde d'Elx, a la presentació del llibre *Documents per a la Història d'Elx* (té un subtítol molt llarg, que no recorde), escrit per uns amics que tu coneixes: Carme, Joan, Carmel i Joaquim. El pròxim dilluns t'enviaré aquest llibre. Crec que és bastant interessant. No l'he llegit del tot. En ell trobaràs uns suggeriments sobre història local, microhistòria i ensenyament, temps històric, fonts i activitats... Qui va presentar el llibre, en va parlar molt bé. El marc fou ideal: l'Ajuntament d'Elx. L'acte el presidí, l'obrí i el tancà el Sr. alcalde de la ciutat. Tot un detall. Estigué francament bé.

Un dia xarrarem de tot això. De nou, una abraçada.

Gràcies.